

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ ในจังหวัดนราธิวาส

Agricultural extension approaches under the unrest situation in Narathiwat province

ประจักษ์ เทพคุณ¹, อภิญญา รัตนไชย^{1*} และ ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล²

Prajak Thepkun¹, Apinya Ratanachai^{1*} and Panuphan Prapatikul²

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่ใช้ในการปฏิบัติงานในปัจจุบันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดนราธิวาส เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทุกคนที่ปฏิบัติงานในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 48 ราย พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ใช้ในปัจจุบัน คือ การส่งเสริมการเกษตรแบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการส่งเสริม คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมรับผิดชอบงานหลายด้าน เกษตรกรส่วนใหญ่ชินกับการได้รับเงินเคยตัวงบประมาณไม่เพียงพอและได้รับงบประมาณล่าช้า และรูปแบบการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานส่วนกลางกำหนด

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร, สถานการณ์ความไม่สงบ, นราธิวาส

ABSTRACT: The main objective of this research was to study the current patterns of agricultural extension used by the officers under the unrest situation in Narathiwat province. The data were collected by the questionnaires and in-depth interview from all of 48 agricultural extension officers in Narathiwat province. The results were showed that the agricultural extension approach used mostly by the officers was providing training and visits. Major problems and obstacles hindering agricultural extension include the following: the agriculture officers are responsible for too many tasks, most farmers were used to the habit of taking, insufficient budget and budget has been delayed and the pattern for the operation of agricultural extension was stipulates by central policies authorities.

Keywords: agricultural extension approach, the unrest situation, Narathiwat

บทนำ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่หลัก คือ การถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตรแก่

เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลอื่นที่สนใจ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง ร่วมกับการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และความเป็นอยู่ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้ดีขึ้น

¹ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90112

Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University, Songkla 90112, Thailand

² คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002, Thailand

* Corresponded author: apinya.r@psu.ac.th

อย่างยั่งยืน ดังนั้น การใช้วิธีการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพของท้องถิ่นต่าง ๆ นับเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริม (อภิญา รัตนไชย, 2543 อ้างถึง พจน์ บุญเรือง, 2521) หากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรู้จักเลือกใช้รูปแบบการส่งเสริมได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะทำให้การส่งเสริมการเกษตรบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ

จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำสวนยาง ทำนา เป็นต้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส, 2554) แต่ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 เกษตรกรต้องได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ตลอดจนเกิดความหวาดระแวงต่อเหตุการณ์ในพื้นที่เป็นต้นมา (ดลมนรจัน และคณะ, 2549) สถานะเหตุการณ์ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่ต้องปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสด้วยเช่นกัน เพราะการปฏิบัติงานในพื้นที่ทำได้ยากลำบากมากขึ้น มีข้อจำกัดเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ช่วงเวลาในการออกปฏิบัติงานในพื้นที่ ขอบเขตของพื้นที่ในการปฏิบัติงาน วิธีการติดต่อประสานงานกับเกษตรกรผู้นำหรือเกษตรกรเป้าหมาย การนัดหมายเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นอยู่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตเจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการ ในขณะที่งานส่งเสริมการเกษตรก็สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วย

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน และแนวทางการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดนราธิวาส จึงเป็นประเด็นของการศึกษาเพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและกำหนดแนวทางของการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสต่อไป โดย

มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้ในการปฏิบัติงานในปัจจุบัน

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสทั้งหมด จำนวน 48 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2556 คำนวณค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามในแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach (วิเชียร เกตุสิงห์, 2530) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.896 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด สำหรับระดับการใช้งานรูปแบบการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่จะกำหนดค่าคะแนนตามลำดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และไม่เลย มีค่าคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2, 1 และ 0 ตามลำดับ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ย 4.20-5.00 หมายถึง ใช้งานมากที่สุด 3.40-4.19 หมายถึง ใช้งานมาก 2.60-3.39 หมายถึง ใช้งานปานกลาง 1.80-2.59 หมายถึง ใช้งานน้อย 1.00-1.79 หมายถึง ใช้งานน้อยที่สุด

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดนราธิวาส

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 39.2 ปี สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 54.2 และอิสลาม ร้อยละ 45.8 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนราธิวาส มีประสบการณ์ทำงานด้านส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 11.7 ปี ระยะเวลาทำงานในพื้นที่เฉลี่ย 11.3 ปี รายได้จากเงินเดือนประจำเฉลี่ย

19,961.9 บาท และไม่มีรายได้เสริมอื่น ได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 10.3 ครั้งต่อปี โดยมีแหล่งข่าวสารที่สำคัญคือ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ นิตยสารหรือหนังสือพิมพ์ เพื่อนร่วมงาน และเอกสารวิชาการ ตามลำดับ

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้ปฏิบัติงานในปัจจุบัน

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดนราธิวาสใช้ในการปฏิบัติงานปัจจุบันเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่

1) รูปแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (ค่าเฉลี่ย = 3.90): องค์ประกอบที่มีการใช้มากที่สุดคือ การจัดทำแผนปฏิบัติงานเป็นประจำของเจ้าหน้าที่ โดยมีการปรับเปลี่ยนแผนประจำปีให้เป็นแผนปฏิบัติงานประจำเดือน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานและเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถติดตามงานหรือเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

2) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย = 3.84): เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในพื้นที่ โดยต้องมีการดำเนินงานอยู่บนความต้องการของเกษตรกรแท้จริง ซึ่งจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรอย่างเต็มที่ โดยมีการพิจารณาถึงความรู้และความชำนาญในการประกอบอาชีพของเกษตรกร การกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวและมีการรวมตัวจัดตั้งองค์กรทางการเกษตรในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความเชื่อมั่น มีขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับนโยบายด้านการส่งเสริมการเกษตรในด้านการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเกษตรกรและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2555) และยังสอดคล้องกับหลักการส่งเสริมการเกษตรซึ่งสิน พันธุ์พินิจ (2544) กล่าวว่าหลักการส่งเสริมการเกษตร จะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของบุคคลเป้าหมาย โดยเริ่มที่ความพร้อมของบุคคลเป้าหมาย เป็นการทำงาน

ร่วมกันกับบุคคลเป้าหมาย เป็นการแลกเปลี่ยนสารสนเทศแบบสองทางให้บุคคลเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร และต้องมีความร่วมมือ ประสานงานกับองค์กรพัฒนาทุกแห่ง

3) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 3.73): เป็นการจัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบเฉพาะพื้นที่ ที่มีการกำหนดเวลาการดำเนินงานที่แน่นอน จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดนราธิวาส ทำให้การดำเนินงานในพื้นที่จะจัดเป็นลักษณะของการดำเนินงานในพื้นที่พิเศษ การดำเนินโครงการเฉพาะพื้นที่ในด้านการเกษตรมีหลายหน่วยงานเข้ามาดำเนินการ ทำให้มีโครงการเฉพาะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น โครงการส่งเสริมการทำนาในพื้นที่นาร้าง โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร โครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอ.บต.) โดยจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ความมั่นคงในชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขของประชาชนในพื้นที่

4) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป (ค่าเฉลี่ย = 3.69): เป็นการส่งเสริมที่เป็นการปฏิบัติงานตามนโยบายจากส่วนกลาง โดยเป็นการนำข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรหรือการสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามนโยบายรัฐบาล

5) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านองค์กรเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย = 3.65): เป็นการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านกลุ่มเกษตรกร และจัดทำโครงการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร ซึ่งเป็นวิธีที่จะสร้างและพัฒนาผู้นำให้เกิดขึ้นแก่เกษตรกรและชุมชน เนื่องจากมีรายงานจาก กรมส่งเสริมการเกษตร (มปป.) ว่า ผู้นำชุมชนยังขาดภาวะผู้นำที่ดีและไม่เข้าถึงแหล่งความรู้ อย่างไรก็ตามอุปสรรคต่อการพัฒนาความรู้ของผู้นำเกษตรกรในพื้นที่ประการหนึ่งคือ เกษตรกรตัวอย่างในพื้นที่มีจำนวนน้อย การเดินทางออกนอกพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ระยะเวลา และความปลอดภัย

6) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง (ค่าเฉลี่ย = 3.64): เป็นการส่งเสริมที่เน้นเพิ่มปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตไม้ผลเศรษฐกิจของจังหวัด นครราชสีมาคือ ลองกอง แต่การส่งเสริมในรูปแบบนี้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบเป็นอย่างยิ่ง เพราะสวนลองกองของเกษตรกรอยู่ห่างจากที่พัก ทำให้เกษตรกรไม่เดินทางไปดูแลสวนลองกองของตนเอง รวมทั้งพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตไม่กล้าเข้ามารับซื้อผลผลิตในพื้นที่ เพราะเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง ส่งผลให้ปริมาณ คุณภาพ และราคาของผลผลิตลองกองตกต่ำ

7) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยการพัฒนา ระบบไร่นา (ค่าเฉลี่ย = 3.58): เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะมีการปรับปรุงเทคโนโลยีที่จะนำมาถ่ายทอดแก่เกษตรกรในพื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิตของเกษตรกร รวมทั้งลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพของพื้นที่ใน จังหวัด นอกจากนั้นการนำผลการวิจัยมาใช้โดยตรงยังมีจำนวนน้อย เนื่องจากมีนักวิจัยและสถานีวิจัยของ กรมวิชาการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวนน้อย ทำให้งานวิจัย ไม่ครอบคลุมและไม่ต่อเนื่อง

8) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่าน สถาบันการศึกษาด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย = 2.63): เป็นรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่มีการใช้น้อยที่สุด เนื่องจากสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านการเกษตร ในจังหวัดนครราชสีมา มีน้อย และจะเน้นการจัดการศึกษา ตามหลักสูตรเป็นหลัก ทำให้มีการปฏิบัติงานด้านการ ส่งเสริมการเกษตรน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการติดต่อ อย่างไม่เป็นทางการ และใช้ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลมากกว่าการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ยัง ทำให้การส่งเสริมการเกษตรรูปแบบนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะมีปัญหาเรื่องความปลอดภัย ความคุ้นเคยกับ พื้นที่ และชุมชน

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใน จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปปัญหาที่สำคัญได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1) ปัญหาด้านตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จากการวิจัย พบว่า ปัญหาด้านตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบงานหลายด้าน ความหวาดกลัว ต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ และขาดการเข้า รับการศึกษาอบรม ดูงาน เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ ใหม่ ๆ

2) ปัญหาด้านตัวของเกษตรกร ปัญหาที่เกิดขึ้น จากตัวเกษตรกรที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในระดับมาก ได้แก่ เกษตรกรส่วนใหญ่ ค่อนข้างต่อการเป็นผู้รับ องค์ประกอบครองส่วนท้องถิ่นเข้ามา มีบทบาทน้อยในการส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร ไม่เห็นความสำคัญของการประชุม เพราะเห็นว่าไม่ได้ รับประโยชน์เท่าที่ควรและเสียเวลา

3) ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ต่างๆ จากผลการวิจัย พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับมาก ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ ได้รับงบประมาณล่าช้า และมีความล่าช้าในการจัดส่งวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

4) ปัญหาด้านรูปแบบและระบบงานส่งเสริมการเกษตร จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับ มาก ได้แก่ การวางแผนและรูปแบบในการดำเนินงาน ด้านส่งเสริมการเกษตรมักเป็นไปตามนโยบายของ หน่วยงานส่วนกลาง และไม่มีความชัดเจน ขาดความ ต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านการพัฒนาการเกษตร ตลอดจนไม่คำนึงถึงความยั่งยืน และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรใน สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดนครราชสีมา

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ เพื่อเป็นการ

สนับสนุนการปฏิบัติงาน ดังนี้ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการจัดทำโครงการต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การเพิ่มสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ตามความเหมาะสม อาทิ เบี้ยเลี้ยงภัย ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ การนำงานวิจัยใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงมาถ่ายทอดให้กับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ การกำหนดนโยบายจากส่วนกลางที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร การได้รับการฝึกอบรมด้านการส่งเสริมการเกษตรที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานให้มากขึ้น ความต้องการวัสดุอุปกรณ์วัสดุที่จำเป็นที่มีความทันสมัย การได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น การได้รับข่าวสารใหม่ๆ เกี่ยวกับด้านการส่งเสริมการเกษตร นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องการสนับสนุนทุนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต้องการเงินประจำตำแหน่ง และการให้มีการจัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

สรุป

จากการศึกษาพบว่า จากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดนราธิวาส ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการปฏิบัติงานโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน มากที่สุด แต่เนื่องจากข้อจำกัดจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ จึงส่งผลให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่สามารถลงพื้นที่ได้เท่าที่ควร ดังนั้นการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดนราธิวาสภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ จึงควรใช้รูปแบบการส่งเสริมแบบบูรณาการ คือ มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการส่งเสริมหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน มีการเลือกรูปแบบในการปฏิบัติงานตามความเหมาะสมของสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น และรูปแบบที่เลือกใช้ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามลักษณะของข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยีที่ต้องการถ่ายทอด ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ ของพื้นที่ที่ปฏิบัติงาน รวมทั้งต้องคำนึงถึง

ความเหมาะสม สอดคล้องกับบุคคลเป้าหมายทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ความเชื่อและศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่นหรือชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างสะดวก ปลอดภัย บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรได้

ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดนราธิวาส ดังนี้

1) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน: เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจัดทำแผนการฝึกอบรม และกำหนดเวลาออกไปพบปะติดตามเยี่ยมเยียนกลุ่มเป้าหมาย ตามที่มีการจัดทำแผนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตร และแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อดูผลจากการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเกษตร นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ควรจะได้รับติดตามและนิเทศงานจากเจ้าหน้าที่ส่วนกลางอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินโครงการ อีกทั้งควรมีการกำหนดภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถสร้างความเข้าใจในงานอย่างจริงจัง และสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางานในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด คือ ต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน ทำให้ปฏิบัติงานส่งเสริมไม่ได้เต็มที่

2) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม: การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีการดำเนินงานร่วมกับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง มีการวางแผนให้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาชนบทและพัฒนาการเกษตร ทั้งนี้จะต้องพิจารณาจากความรู้และ

ความชำนาญในการประกอบอาชีพเกษตรของเกษตรกร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่จะต้องมีส่วนร่วมวางแผนการผลิตกับเกษตรกร และกระตุ้นให้เกษตรกรมีความตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ สนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม หรือสถาบันเกษตรกร มีการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร และเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเกษตรที่ดำเนินการในพื้นที่

3) รูปแบบการส่งเสริมแบบโครงการ: เป็นการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการทำโครงการในพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ จนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งควรเป็นการดำเนินงานในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรด้วย

4) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป: ดำเนินการส่งเสริมโดยการเยี่ยมเยียนให้คำปรึกษาเกษตรกร การประชุม การทำแปลงสาธิตในไร่นาของเกษตรกรรวมกับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ในการส่งเสริมการเกษตร และควรจัดให้มีการฝึกอบรมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มากขึ้น เช่น การผลิตสื่อต่างๆ ที่มีความจำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ในการส่งเสริมการเกษตร การใช้ข้อมูลสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่องานส่งเสริมการเกษตรให้มากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มทักษะต่างๆ ที่ใช้สำหรับการส่งเสริม เป็นต้น ทั้งนี้สามารถร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสหรือพื้นที่ใกล้เคียงในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการดำเนินกิจกรรม

5) การส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านองค์กรเกษตรกร: เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีผ่านผู้นำเกษตรกร ผู้นำเครือข่าย

หรือส่งเสริมแบบเป็นกลุ่มมากกว่าการส่งเสริมแบบรายบุคคล รวมทั้งการนำสมาชิกองค์การไปทัศนศึกษาฟาร์มเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ใกล้เคียง หรือจัดให้เกษตรกรเป้าหมายได้เข้าร่วมการสาธิต และการประชุมเพื่อพัฒนาความรู้ ประสบการณ์ ทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

6) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง: การส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่างต้องเน้นคุณภาพผลผลิต เช่น คุณภาพ การปลอดสารพิษของพืชผัก ผลไม้ ที่มีการผลิตโดยเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงต้องใช้หลักวิชาการ หรือเทคโนโลยีมาส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ในการผลิต ทั้งในแบบกลุ่มหรือรายบุคคล

7) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยการพัฒนาระบบการทำฟาร์ม: จะดำเนินงานโครงการตามนิเวศเกษตรของแต่ละพื้นที่และแต่ละโครงการ เป็นการเน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างพืช สัตว์ กับการประกอบอาชีพของเกษตรกร การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรควรทำควบคู่ไปกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ของการส่งเสริมที่จะต้องใช้ในการดำเนินโครงการให้เข้ากับการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของเกษตรกรเป้าหมาย

8) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่านสถาบันการศึกษาด้านการเกษตร: ควรมีการพัฒนาหรือเพิ่มความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียงให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจจะทำในรูปเครือข่ายการพัฒนามูลาการหรือการพัฒนาด้านวิชาการ ทั้งที่เป็นในลักษณะงานวิจัย การปฏิบัติงานในพื้นที่ การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ การพัฒนาความรู้ ทักษะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การสัมมนาทางวิชาการเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ของหน่วยงานต่างๆ อย่างเต็มที่ และสามารถร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2556. นโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรปีงบประมาณ พ.ศ.2556. กรมส่งเสริมการเกษตร, กรุงเทพฯ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. มปป. การส่งเสริมการเกษตร. แหล่งข้อมูล: <http://e-learning.doae.go.th/course.php>. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2555.
- ดลมนรจณ์ บากา, เกษตรชัย และหิ้ม และอับดุลเลาะ อับรู่. 2549. รายงานการวิจัย : ทัศนคติของประชาชนต่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, สงขลา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. 2530. หลักการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพฯ.
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. การส่งเสริมการเกษตร. โรงพิมพ์รวมสาสน์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส. 2554. ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร ปี 2554 : สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส.
- อภิญา รัตนไชย. 2543. “การใช้วิธีการส่งเสริมแบบต่างๆ ของเกษตรอำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย.” วารสารเกษตรศาสตร์สาขาสังคมศาสตร์. 21(1): 12-24. อ้างถึง พจน์ บุญเรือง. 2521. “ความเป็นมาและจุดเด่นของการส่งเสริม.” วารสารส่งเสริมการเกษตร. 11(6): 17-25.